

Akademik prof. dr. Franc Jakopin

Voščilo
k osemdesetletnici akademika prof. dr. Franca Jakopina

Visoka življenjska obletnica profesorja Jakopina razveseljuje domačo in tujo slavistično javnost, k čestitkam pa so se okrog Slavistične revije prek predstojnikov uglednih ustanov slovenske znanosti zbrali vsi, njegovi nekdanji študentje, učiteljski kolegi, sodelavci in prijatelji, da bi slavljencu izrekli spoštljivo hvaležnost za opravljeno delo in pristavili spodbudne želje za trdno zdravje: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani (prof. dr. L. Horvat), Oddelek za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete v Ljubljani (prof. dr. V. Osolnik), Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša (prof. dr. V. Cvetko Orešnik), Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti (prof. dr. O. Luthar), Slavistično društvo Slovenije (doc. dr. M. Jesenšek) in seveda celotno uredništvo Slavistične revije.

Vse najboljše, spoštovani profesor Jakopin!

Prof. dr. Tomo Korošec
odgovorni urednik

OB OSEMDESETLETNICI AKADEMIKA FRANCA JAKOPINA

29. septembra 2001 je akademik Franc Jakopin praznoval osemdesetletnico. Prav je, da se ob tej priložnosti ozremo na dolgo in bogato pedagoško, znanstveno in strokovno pot enega naših najbolj vsestranskih slavistov in jezikoslovcev. Prof. Franc Jakopin se je rodil l. 1921 v Dramljah pri Celju. Po gimnaziji v Celju in Brežicah je na ljubljanski Filozofski fakulteti študiral kot glavna predmeta ruski in slovenski jezik, poleg tega pa še indoevropsko primerjalno jezikoslovje, srbohrvatski jezik, nemščino, francoščino in narodno zgodovino kot pomožne predmete. Asistent na slavistiki je postal l. 1949. Izpopolnjeval se je v Goettingenu (slavistika, indoevropeistika, 1953–54), Krakovu in Varšavi (polonistika in splošno jezikoslovje pri Kuryłowiczu in Milewskem, 1959). Leta 1960 je začel predavati ruščino. V rusistiki se je izpopolnjeval v Moskvi (1963, 1969, Avanesov, Kuznecov), z belorusistiko se je seznanil v Minsku (1973, 1978). Ta široka in temeljita jezikoslovna izobrazba, dopolnjena s poznavanjem drugih slovanskih in sosednjih jezikov (na tečajih se je seznanil z bolgarščino, češčino, lužiško srbščino, makedonščino, tudi romunščino) je dala pečat vsemu njegovemu znanstvenemu delu: na področju rusistike in vzhodnoslovanskega jezikoslovja, slovenistike, onomastike, zgodovine slavistike in leksikografije.

Ruščino je prof. Jakopin na Filozofski fakulteti predaval od l. 1960 do 1983 (v letih 1977–1983 je bil predstojnik katedre za ruski jezik in književnost, v letih 1976–80 pa predstojnik oddelka za slovanske jezike in književnosti). Odgovornost za razvoj rusistike je prevzel v času, ko se je ob uveljavljanju sodobnejših jezikoslovnih tokov pri študiju jezikov zanimanje preneslo z zgodovine na strukturo jezikov in na sodobno knjižno normo. Prof. Jakopin je trdni Nahtigalov primerjalnozgodovinski temelj preučevanja ruščine nadgradil s spoznavanjem ustroja sodobnega knjižnega jezika. Njegovim smernicam in zamislim sledi študij ruščine na ljubljanski slavistiki še danes.

Kot pedagoški pripomoček za univerzitetni študij je izdal zbirko komentiranih ruskih sodobnih proznih besedil (1964), ob katerih si je nekaj generacij rusistov brusilo jezikovni okus in začelo spoznavati besedno bogastvo knjižne ruščine. *Rusko-slovenski šolski slovar* (1964) je naš prvi in, kolikor vem, edini rusko-slovenski slovar, ki vsebuje naglasno-oblikoslovne podatke ruskega besedja, in zaradi tega ostaja zgled in vodilo za kasnejše sestavljalce večjih rusko-slovenskih oz. slovensko-ruskih slovarjev. Temeljno rusistično delo prof. Jakopina pa je gotovo njegova *Slovnica ruskega knjižnega jezika* (1968). To je zgleden jezikovni priročnik z izredno pregledno zgradbo in premišljeno uravnoteženim teoretičnim in praktičnim delom. Je prva in edina znanstveno zasnovana slovenska slovnica *sodobnega* ruskega knjižnega jezika in pomemben prispevek ne le rusistiki, ampak tudi slovenski slovnični misli nasploh (npr. obravnavanje glagolskega vida, predikativ). Nahtigalov *Ruski jezik v poljudnoznanstveni luči* (1946) je namreč bolj primerjalnozgodovinski komentar k ruski fonetiki, morfologiji in deloma leksikologiji, zato kljub svoji izvirnosti in tehtnosti vendar ne more nadomestiti *sinhrone* slovnice knjižnega jezika. Jakopinova slovnica temelji na tedanjih sodobnih jezikoslovnih pristopih, uporabljenih tako

trezno in premišljeno, da nosi pečat klasičnosti, in je še danes zanesljiv vodič pri spoznavanju ruskega jezikovnega ustroja.

Živo zanimanje prof. Jakopina je bilo posvečenega tudi normiranju ruskega knjižnega jezika (*Vprašanje norme v sodobnem knjižnem jeziku,* 1961/62*, Ruski pravopis na razpotju,* 1965*, Vprašanje norme in kulture ruskega knjižnega jezika,* 1974/75). Slovensko-ruske protistavne raziskave (*K tipologiji slovenskega in ruskega glagola,* 1966, *Glagoli premikanja v ruščini in slovenščini,* 1971) niso samo pomoč slovenskemu rusistu, ampak osvetljujejo tudi nekatere do tedaj neopažene jezikovne pojave v slovenščini. Rusko-slovenskim jezikovnim odnosom sta posvečena tudi članka *Slovensko-ruski naglasni odnosi in njihov pomen pri učenju ruščine za Slovence* (1973) in *Primerjava adaptacije tujega besedja v ruščini in slovenščini* (1971/72). Tehten prispevek k zgodovini slovenskega knjižnega jezika in k slovensko-ruskim jezikovnim stikom je razprava, nastala ob VI. mednarodnem slavističnem kongresu v Pragi, *O deležu ruskih elementov v razvoju slovenskega knjižnega jezika* (1968). K tej temi, ki jo je še razširil, se je avtor vračal tudi kasneje (*Župančič in leksikalni slavizmi v slovenskem knjižnem jeziku*, 1979, ocena knjige A. Laegreid »Ruske sposojenke v slovenščini«, 1975/76, *K vprašanju slavizmov v slovenskem knjižnem jeziku,* 1982, *Slovanske izposojenke v slovenskem knjižnem jeziku,*1992, *Slovensko knjižno besedišče v stiku z drugimi slovanskimi jeziki,* 1996). Širše primerjalnoslavističen je bil njegov prispevek na na VII. mednarodnem slavističnem kongresu v Varšavi *K vprašanju substantivizacije pridevniških besed v slovanskih jezikih* (1973).

Ob obiskih univerze in akademijskih inštitutov v Minsku (1969, 1978) se je njegovo zanimanje razširilo tudi na ta vzhodnoslovanski jezik. V prispevku z glede na vsebino preskromnim naslovom *Vprašanje beloruskega jezika in jezikoslovja* (1969/70) je slovenska slavistika dobila temeljit pregled zgodovine beloruščine, oris njenih jezikovnih značilnosti in položaja ter opis zgodovine belorusistike, pospremljen z izčrpno literaturo. Prepričan, da morajo rusisti poznati nekaj osnovnih podatkov tudi o ostalih dveh vzhodnoslovanskih jezikih, je v študijski program na katedri za ruski jezik l. 1983 vpeljal in več let predaval ustroj beloruskega in ukrajinskega jezika.

Prof. Jakopin je domačo jezikoslovno javnost v dolgi vrsti ocen in poročil vseskozi seznanjal z dosežki zlasti tuje slavistične in splošnojezikoslovne literature, predvsem v Slavistični reviji in Jeziku in slovstvu. Pri urejanju obeh revij je tudi sodeloval, pri Jeziku in slovstvu kot sourednik (1961–64) in glavni in odgovorni urednik (1970–73), pri Slavistični reviji pa kot sourednik za jezikoslovje (1966–70 in 1976–80). Kot mednarodno uveljavljen rusist je bil tudi član uredniškega odbora ugledne mednarodne rusistične revije Russian Linguistics. Dolgo vrsto let je sopredsednik Lingvističnega krožka na Filozofski fakulteti.

Njegova vpetost v čas, razgledanost in nadvse zanesljiv občutek za vrednotenje jezikoslovnega dela ga delata pomembnega raziskovalca zgodovine slovenskega in slovanskega jezikoslovja. Med pregledna dela sodita *Pogled na starejše in novejše obravnave slovenskega jezika* (1974) in *Zum aktuellen Stand der Slovenistik* (1985). V številnih prispevkih na znanstvenih sestankih in v razpravah doma in v tujini je orisal različne vidike dela Kopitarja, Miklošiča, Baudouina de Courtenaya, Oblaka, Nahtigala, Ramovša (*Kopitarjevo izročilo v Miklošičevem delu*, 1980, *Kopitar in slo-*

vanska filologija, 1981, *Miklošič – utemeljitelj slovanskega imenoslovja*, 1992, *Slavistična vrstnika Miklošič in Sreznjevski v Jagićevi osvetlitvi*, 1997, *Pomen Jana Baudouina de Courtenaya za slovenistiko*, 1973/74, *Vatroslav Oblak kot kritik v Jagićevem Archivu*, 1998, *Krog Nahtigalovih korespondentov – jezikoslovcev in filologov*, 1977, *Iz spominov Rajka Nahtigala in Frana Ramovša*, 1991), v vrsti krajših jubilejnih in spominskih zapisov pa še celo plejado tujih in domačih jezikoslovcev. Kot eden najbolj razgledanih slovenskih jezikoslovcev je za to področje sodeloval pri Jugoslovanski enciklopediji, pri Leksikonu Cankarjeve založbe in pri Enciklopediji Slovenije, kjer je urednik odbora za jezikoslovje in avtor vrste gesel.

Od samega začetka njegovega znanstvenega in pedagoškega delovanja pa je bilo njegovo zanimanje posvečeno tudi slovenščini. Praktične izkušnje pri poučevanju slovenščine kot tujega jezika si je pridobil v času svojega izpopolnjevanja v Goettingenu, kjer je vodil slovenski lektorat. V začetku 60. let je nastal učbenik slovenščine za tujce, ki je izšel v francoščini, angleščini, španščini in nemščini pri Izseljenski matici (*Le slovène à vôtre portée*, 1962). Od samega začetka je bil tudi soudeležen pri organizaciji Seminarja slovenskega jezika, literature in kulture. Njegov predsednik je bil l. 1968 in 1977, zelo pogosto pa je tudi sodeloval na njem s predavanji. Leta 1977 je pripravil tudi prvega od poslej tradicionalnih mednarodnih simpozijev, ki so sprva spremljali SSJLK, kasneje pa so se časovno osamosvojili. Simpozij je bil posvečen njegovemu učitelju Rajku Nahtigalu, zanj pa je zbral tedaj najpomembenjše strokovnjake iz slavističnih središč. Prispevke simpozija je objavil v zborniku *Slovansko jezikoslovje. Nahtigalov zbornik ob stoletnici rojstva* (1977). Sourednik je bil tudi pri zbornikih kasnejših simpozijev Obdobja, in sicer o romantiki, realizmu, simbolizmu, sodobnosti in pri Miklošičevem zborniku.

Vseskozi je bilo znanstveno zanimanje prof. Jakopina posvečeno tudi slovenističnim vprašanjem. Vrsta zgodnješih prispevkov se je dotikala aktualnih vprašanj sodobne knjižne norme (*O v in u v slovenski knjižni izreki,* 1955, *K izgovoru končnega in predkonzonantičnega l,* 1956/57, *Raba pogojnih veznikov,* 1960/61, *O glagolskih naglasnih dubletah v slovenščini,* 1962/63, *K uvrstitivi moških samostalnikov na -r*, 1964, *Slovenska dvojina in jezikovne plasti,* 1966, *Akcentske in morfološke dublete v slovenskem pesništvu od Prešerna do danes,* 1967). Poleg prispevkov o slovenski leksikologiji in leksikografiji ter antroponimiji je treba omeniti še razprave o starejših slovenskih besedilih (*Fonološki sistem knjižnega jezika slovenskih protestantov* (z M. Merše in F. Novakom, 1992, 1996), *Prevajanje aorista in imperfekta v Brižinskih spomenikih,* 1996).

Leta 1975 je objavil prvo od svojih imenoslovnih razprav *Nekaj značilnosti najfrekventnejših slovenskih priimkov*. Sledi še vrsta razprav, v katerih obravnava naglaševanje slovenskih priimkov, njihovo besedotvorno zgradbo, v krajših prispevkih posamezne priimke. Z disertacijo *Poglavja iz slovenske antroponimije* je l. 1978 doktoriral. Te in kasnejše razprave *Delež vzdevkov pri nastajanju slovenskih priimkov* (1982), *Osebna imena na Slovenskem na prehodu v 16. st.,* (1984), *Vprašanje dvojezičnosti v zgodovini slovenskih osebnih imen* (1985), *Imena v slovenskih besedilih 16. st* (1986), *Osebna imena v zgodovini Slovencev* (1988), *Pokrajinski tipi slovenskih priimkov* (1989), *Najpogostejši ruski priimki in vzhodno krščanstvo* (1990),

Jezikovna podoba priimkov na Slovenskem (1992), *Ženskost v slovanskih priimkih* (1997), *Sledi jezikovnih stikov v slovenski antroponimiji* (1997) so ga uveljavile kot najboljšega poznavalca imenoslovne problematike pri nas. L. 1981 je organiziral 4. onomastično konferenco v Portorožu in uredil zbornik predavanj. Bil je soavtor in sourednik pri Slovenskih krajevnih imenih (1985), ki so izšla pri leksikonih Cankarjeve založbe in član medakademijskega odbora za onomastiko.

Leta 1982 je sprejel nov znanstven in organizacijski izziv: kot znanstveni svetnik je postal upravnik Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU in ga vodil do upokojitve leta 1989. Pedagoške dejavnosti sicer še ni opustil: na Oddelku za slovanske jezike in književnosti je še več let predaval Ustroj beloruskega in ukrajinskega jezika, predaval je tudi slovansko filologijo na univerzah v Celovcu (1981) in v Trstu (1982–1986).

Kot upravnik Inštituta je uspešno vodil in sodeloval pri uredniškem delu vrste pomembnih leksikografskih nacionalnih projektov. Že prej je sodeloval pri izdelavi koncepta za *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, nato pa je kot sourednik in član oz. predsednik glavnega uredniškega odbora pri 4. in 5. knjigi SSKJ pripeljal to veliko delo do konca. Bil je sourednik pri *Besedišču slovenskega jezika I–II* (1987), sodeloval je pri pripravi poskusnega zvezka *Slovarja stare knjižne prekmurščine* (1989), bil je sourednik in predsednik komisije za obravnavo pripomb pri *Pravilih Slovenskega pravopisa* (1990). Ukvarjanje z leksikografskim delom je spodbudilo več predavanj in člankov: *Pleteršnikov slovar in sočasno slovaropisje* (1983), *Stilne oznake (kvalifikatorji) v slovenskem in drugih slovanskih slovarjih knjižnih jezikov* (1986), *Pohlin in Gutsman kot leksikografa* (1986), *Tipologija nove leksike (ob Slovarju slovenskega knjižnega jezika*), (1993), *Pleteršnikovo mesto v sočasnem slovaropisju* (1997) in vrsto poročil o slovanskih leksikografskih delih. Bil je tudi član medakademijskega odbora za leksikografijo.

V okviru SAZU je uredil Logarjev zbornik (1989), pri Slovenski matici pa je zbral in uredil *Razprave o slovenskem jeziku* J. Riglerja (1986). Leta 1989 je postal redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti (dopisni član je bil od l. 1985).

Tudi po upokojitvi l. 1989 je sodeloval pri vrsti pomembnih akademijskih projektov: sodeloval je v komisiji SAZU za izdelavo slovarskega dela Slovenskega pravopisa; bil je sourednik znanstveno kritične izdaje Brižinskih spomenikov (1992). Poskrbel je za natis monografije ruske jezikoslovke L. V. Kurkine *Narečna struktura praslovanskega jezika v luči južnoslovanske leksike* (1992).

Znanstvenik in pedagog, kakršen je prof. Jakopin, se iz strokovnega življenja preprosto ne more umakniti. Vseskozi se s prispevki z različnih področij svojih vsestranskih zanimanj aktivno udeležuje znanstvenega življenja, kot mentor in predavatelj sodeluje pri podiplomskem študiju mlajše generacije. Dragemu učitelju iskreno čestitamo ob rojstnem dnevu in mu želimo zdravja – v želji, da bi se lahko še velikokrat zatekli k njemu po zanesljiv nasvet tako v strokovnih kot človeških zadevah.

Aleksandra Derganc
Filozofska fakulteta v Ljubljani